

UDK 372.41/45
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 19. travnja 2011.

INTEGRACIJSKE MOGUĆNOSTI SLIKOVNICE U NASTAVI MATERINSKOGA JEZIKA

Dr. sc. Marinko Lazzarich

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Odsjek za Učiteljski studij

Sažetak: Riječka spisateljica Ljubica Kolarić-Dumić ponudila je u svojoj slikovnici *Ja se mraka ne bojim* osebujan pokušaj prevladavanja straha i nemoći. Potaknut primjerenim estetskim dosegom i humanom porukom netipične stihovane uspavanke, autor teksta propituje mogućnost njezine uporabe u nastavi početnoga čitanja i pisanja u nižim razredima osnovne škole, posebice u okviru interpretativnoga sustava lektire. Uz predstavljanje stvaralaštva Ljubice Kolarić-Dumić, u teorijskom se dijelu raspravlja o problemu čitanja i literarnoj komunikaciji u nastavi, a u empirijskom su dijelu prikazane konceptualne osnove istraživanja učeničke recepcije slikovnice *Ja se mraka ne bojim*. Istraživanje je provedeno u sedam županija – 9 gradskih i 7 prigradskih osnovnih škola, na uzorku od 986 učenika razredne nastave. Dobiveni rezultati pokazuju kako priča djeluje poticajno i daju smjernice za prevladavanje neugodnih iskustava. Slikovnica poetskoga tipa Ljubice Kolarić-Dumić nadaje se kao poticajan lingvometodički predložak ne samo u funkciji razvoja rane pismenosti već i estetskoga sazrijevanja malih čitatelja.

Ključne riječi: slikovnica, komunikacijske kompetencije, Ljubica Kolarić-Dumić, literarna komunikacija, korelacijsko-integracijski pristup.

Uvod

Književni tekst namijenjen djetetu osim stvaralačkoga nadahnuća zahtijeva poznavanje dječje psihologije i znanstvenih disciplina poput školske pedagogije i metodike. U prenošenju temeljnih životnih vrijednosti književnik se djetetu obraća primjerenim poetskim iskazom jer malom čitatelju valja na prihvatljiv način približiti fenomen poetike. Kada je riječ o ranoj pismenosti u mlađoj školskoj dobi, slikovnica kao popularan medij može smanjiti nesklad između školskoga programa i životne stvarnosti. Svijet je priče autoreferencijalan, a s njegovim se bogatstvom mladi čitatelj prvi put susreće upravo na stranicama slikovnice, iz čega proizlazi da je slikovnica izuzetno važan literarno-likovni medij čovjekova djetinjstva. Likovni/vizualni jezik ima nezamjenjivu ulogu u ranom učenju jezika i komunikaciji najmlađih općenito, jer prethodi verbalnom jeziku i gotovo je univerzalan (Tomašević-Dančević, 2001). Mada vizualno poduprta pripovijest može olakšati kognitivnu recepciju

teksta i smanjiti nerazumijevanje, svakako valja naglasiti da su odgojni učinci čitanja nezamjenjivi i predstavljaju najbolju mogućnost za samostalnu uporabu jezika u interakciji s tekstovima. Metodika slikovnice mora biti prilagođena spoznajnim mogućnostima učenika mlađe školske dobi jer su iskustva učitelja motiviranih za primjenu vizualnih medija u nastavi vrlo pozitivna. Uspješni suvremeni pristupi omogućavaju učenicima daljnji jezični razvoj, pa su stoga pri odabiru slikovnica osobito važna načela aktualnosti, zavičajnosti, integracije, zanimljivosti, primjerenosti i akceleracije. Književno djelo i njegov recipijent ravnopravni su sudionici literarne komunikacije i slikovnica može dodatno osnažiti taj estetski dijalog.

Hrvatska je dječja poezija od pojave Grigora Viteza do današnjih dana doživjela svoj preporod, potvrđujući pjesničku svijest o dječjem senzibilitetu, životnim potrebama mladoga naraštaja i igri kao središtu djetetova bića. Nadahnuće u Vitezovoj poeziji nalazi i riječka pjesnikinja Ljubica Kolarić-Dumić, autorica brojnih pjesničkih zbirki, ilustriranih knjiga i slikovnica. Kako je pedagoška crta u njezinim tekstovima snažno naglašena, mnoge autoričine pjesme nalaze svoje mjesto u odgojno-obrazovnom radu s djecom mlađe školske dobi. U ovom je radu poseban naglasak stavljen na kriterij aktualnosti u planiranju i izvođenju književnoga odgoja i obrazovanja. Pogodujući razvoju karakternih osobina ličnosti, sadržaj slikovnice *Ja se mraka ne bojim* Ljubice Kolarić-Dumić korespondira s čovjekovom težnjom za prevladavanjem konvencionalne stvarnosti. Tekst propituje jesu li humana poruka i estetski doseg netipične stihovane uspavanke dostatan metodički potencijal uporabljiv u nastavi početnoga čitanja i pisanja, kao i u okviru interpretativnoga sustava lektire u razrednoj nastavi. Tekst djelomice dotiče i poetičku dimenziju literarne transpozicije, dok se metodom interpretacije traga za iskoracima autoričina pjevanja u kojima poetsko dolazi do punog izražaja. Osim primjerenosti sadržaja dječjem senzibilitetu, važan čimbenik literarno-didaktičke komunikacije u ranom diskursu materinskoga jezika jest i aktualnost književnoumjetničkog teksta. Prosuđujući literarno-didaktički potencijal stihovane uspavanke rad nastoji utvrditi mogućnosti njezine primjene u nastavi književnosti, prvenstveno u funkciji razvoja rane pismenosti.

1. Slikovnica u doživljavanoj nastavi

1.2. Obuzetost djetetom i djetinjstvom

Pjesništvo Ljubice Kolarić-Dumić svjedoči o kontinuitetu u razvoju hrvatske dječje poezije – nije opterećeno dosadnim moraliziranjem i pridržavanjem versičkih kanona, već je nesputano u idejama, maštovito i igrivo. Modernost se, osim u leksičkoj razigranosti, očituje i u dubokom

razumijevanju dječjega senzibiliteta. Ljubica Kolarić-Dumić rođena je 1942. godine u Kukujevcima (Srijem), gimnaziju je završila u Vinkovcima, a studij hrvatskoga jezika na Pedagoškoj akademiji u Rijeci, gradu u kojem je provela cijeli svoj radni vijek. Iskustvo egzila i nastavnički poziv presudno su utjecali na nadahnuća njezine poezije.¹ Specifičnim pjesničkim iskazom Ljubica Kolarić-Dumić slijednica je klasika hrvatske dječje književnosti Dragutina Tadijanovića i Grigora Viteza: Tadijino nasljedovanje, osim na tematsko-sadržajnom planu, razvidno je i na planu izraza, u nesputanom izričaju uobičajenom slobodnim stihom, dok vitezovska rječitost i lepršava leksička raizgranost dolaze do izražaja u brojnim lirskim minijaturama. Iz zbirke poezije i proze *Uz baku je raslo moje djetinjstvo* izdvaja se ciklus *S vjetrom kroz godinu*, iz čega nastaje istoimena ilustrirana knjiga za djecu mlađe školske dobi. Slikovnica poetskoga tipa, osim što tematizira godišnja doba i mjesece u godini, pedagoški je i metodički uporabljiva jer su pjesme obogaćene učeničkim ilustracijama, čime je objedinjeno stvaralaštvo pjesnikinje i učenika. Korelativne mogućnosti jezično-umjetničkoga područja doći će do izražaja i u glazbenoj slikovnici *Od proljeća do proljeća*, koja na multimedijalan način objedinjuje poetsku riječ s glazbenim i likovnim izrazom. I u knjizi *Izašli iz priče* (Rijeka, 2005) ponovljen je koncept pjesničko-glazbene slikovnice, no za razliku od prethodne, u toj zbirci Ljubica Kolarić-Dumić inventivno reinterpretira klasične naslove školske lektire.

U lirici riječke pjesnikinje ključnu ulogu ima motiv svjetlosti (svijest o važnosti dobrote i ljubavi), stoga je na idejnom planu njezin iskaz utemeljen na kontrastnoj bipolarnosti *svjetlo/tama*, *dobro/zlo*. Okrećući leđa negativnoj snazi u središtu je njezinih duhovnih pregnuća teologija svjetlosti, u kojoj Ljubica Kolarić-Dumić kao umjetnica nalazi životnu puninu. Autorica se okušala i u kraćim pripovjednim tekstovima utemeljenim na stvarnosno oslikanim doživljajima, pri čemu se evokacija djetinjstva ostvaruje kao nepresušan stvaralački izvor s namjerom zadržavanja prošlosti u literarnoj memoriji. Djetinjstvo, ljubav i zavičaj izdvajaju se kao stožerne teme njezina opusa, iz kojeg su mnoge pjesme i priče zastupljene u početnicama i čitankama za hrvatski jezik.² Ljubica Kolarić-Dumić svoj lirski prosede gdjekad

---

¹ Ljubica Kolarić-Dumić autorica je većeg broja pjesničkih zbirki i slikovnica: *Raskrižje* (1983, objavljena pod imenom Ljubica Kolarić-Terlević), *Sva u srcu* (1985), *Vratit ću se, zemljo* (1991), *Molitva za Hrvatsku* (1992), *Stazama jutra* (1995), *Obasjana suncem* (2005), *Uz baku je raslo moje djetinjstvo* (1997), *S vjetrom kroz godinu* (1999), *Od proljeća do proljeća* (2003), *Izašli iz priče* (2005), *Igrajmo se radosti* (2006), *Ja se mraka ne bojim... a ti?* (2008), *Rijeko, grade, djetinjstva sretnog* (2008), *Uz baku je raslo moje djetinjstvo*, drugo izmijenjeno izdanje (2010), *Ususret svojoj zvijezdi* (2010) i *Pjesma o zmajevima* (2011). Njezine pjesme i priče objavljene su u brojnim književnim antologijama i zbornicima u zemlji i inozemstvu. Ivo Zalar u svojoj antologiji *Pregled hrvatske dječje književnosti* (Zagreb, 2006) uvrštava riječku književnicu među relevantne autorice ženskoga pisma – Rušku Stojanović-Nikolašević, Snježanu Grković-Janović, Nadu Zidar-Bogadi i Sanju Polak. Ljubica Kolarić-Dumić članica je Društva hrvatskih književnika i dobitnica Nagrade Grada Rijeke.

² Navodimo udžbenike u kojima su objavljeni tekstovi Ljubice Kolarić-Dumić: S. Težak, *Hrvatski jezik*, udžbenik za peti razred osnovne škole (Zagreb, 1995), S. Težak, L. Kanajet, *Moj hrvatski 5*,

nadograđuje pripovjednom prozom, dok velik broj pjesama posvećuje Rijeci, prostoru u kojem živi i stvara.

1. 3. Interpretacija stihovane uspavanke

Kako priča ima moć nadvladavanja prirodnih sila (Crnković, 1987), Ljubica Kolarić-Dumić ponudila je u slikovnici *Ja se mraka ne bojim* (Rijeka, 2008), podnaslovljenoj *Dječja uspavanka*, osebujan pokušaj prevladavanja straha i nemoći. U toj zbirci u potpunosti dolazi do izražaja metodička korelacija između književnosti, likovne i glazbene kulture. Mada je mrak drevni izvor djetinjih nemira i strahova, sižejni izostanak iracionalnog skida plašt fantastike s autoričina teksta. Pripovjedni početak ubrzo prepušta dominaciju nježnom lirskom tonu kojim se naratorica s puno topline izravno obraća malom čitatelju. Lirski je izričaj ispunjen brojnim deminutivima (*svjetiljčica, mračak, sanak, zvjezdice, travka*), pa i neugodni mrak postaje *razigrani mračak*. U težnji da odagna dječji strah, autoričin personificirani mrak poprima konture dražesnog pozitivca, dok naglašena ritmičnost skladno funkcionira u stepenastim stihovima koji grafički prate dječji pokret. Melodični poetski izraz pretače se u ritam, zvuk i melodiju, uspješno objedinjujući strukturnu hijerarhiju – foničku i ritmičku. Malim je čitateljima ponuđen i notni zapis uglazbljene pjesme. Nadvladavanje nemoći podupire i pojava *Sanka Sklopiočića* koji će umiriti i uspavati malog slušatelja. Pritom grafički istaknute poruke djeluju poticajno i ohrabrujuće: *Mrak ne plaši malu djecu!, Svjetiljčicu sam ugasi!* Jednostavnost kazivanja uobličena je melodičnim i ritmičnim stihovima: *Dok te miluje po kosi / Mrak / najljepše / snove / nosi!* Iako je Ljubica Kolarić-Dumić sklonija vezanoj formi, otklon od tradicionalnog izraza uočljiv je u razlomljenom stihu koji grafički uspješno korelira sa sadržajem teksta. Naratorica iskazuje tankoćutnost i razumijevanje plahog djetinjeg senzibiliteta suočenog s misterijem odrastanja: u liku povjerljivog djetetovog prijatelja Mračka zrcali se namjera ohrabrenja i nadvladavanja straha i nemoći. Završnom gradacijom personificirani junak postaje prisposodiv najdražim članovima obitelji, dok naratoričina poruka kulminira stihovima: *I ne boj se! Veliki je mrak prijatelj!* Poticanje na molitvu u završnom odjeljku *Večernja molitva* djeluje smirujuće i terapijski: *meki plašt dobrog mraka* priprema dijete za san u boji. Izraz je prilagođen djetetovim spoznajnim mogućnostima: *A kad svjetlo već ugasiš, / Pa se tiho / Ili glasno / Anđelu Čuvaru moliš. Oči tvoje / Mrak će nježno, / U molitvi tad*

---

vježbenica (Zagreb, 1996), Z. Diklić, J. Skok, *Hrvatska čitanka 7* (Zagreb, 1996), A. Bežen, V. Budinski, *Hrvatska čitanka za drugi razred osnovne škole* (Zagreb, 1998), A. Bežen, V. Budinski, *Hrvatska čitanka za četvrti razred osnovne škole* (Zagreb, 1998), A. Bežen, V. Budinski, *Prvi koraci, početnica za prvi razred osnovne škole* (Zagreb, 2000), S. Centner, A. Peko, A. Pintarić, *Zlatni dani 1, početnica za prvi razred osnovne škole* (Zagreb, 2006), M. Žužić, D. Kovačić, *Glazbene čarolije, udžbenik za glazbenu kulturu za prvi, drugi i treći razred osnovne škole* (Zagreb, 2007).

sklopiti. I do jutra s tobom biti! U ovim stihovima Anđeo Čuvar pojavljuje se kao blagi prijatelj – simbol vjere, ljubavi i nade. Duhovna dimenzija potvrđuje se kao prepoznatljiva odrednica stvaralaštva Ljubice Kolarić-Dumić.³ Laganiji narativni tempo uz umirujuće pejzažne motive priprema dijete za miran san. Mrak nježno djetetu sklapa oči bdijući nad njim do jutarnjega buđenja. Stihovana uspavanka potvrđuje da se i neugodna životna iskustva mogu ublažiti umjetnički oblikovanim sadržajem i primjerenom dječjom ilustracijom.

1. 4. Likovna dimenzija slikovnice – imaginativna percepcija stvarnosti

Kvalitetu slikovnice kao zbiru malenih slika određuje i originalnost ilustracije, a stihovi slikovnice popraćeni su crtežima Voje Radoičića⁴, koji je oslikao mrak podarivši sadržaju slikovnice novu estetsku dimenziju, čime je nastavljena uspješna suradnja riječke pjesnikinje s velikim imenima suvremenog hrvatskog slikarstva: uz Vjekoslava Voju Radoičića publicirane naslove Ljubice Kolarić-Dumić ilustrirali su Ivica Antolčić i Ivan Balažević. Opus cijenjenoga slikara prepoznatljiva stila odavna je postao zaštitni znak riječkoga slikarstva. Kao i svi dobri ilustratori, Radoičić ne zatvara granice interpretacije priče. Obrada osjetljive teme dječje nelagode pred velom mraka zahtijevala je dublje promišljanje. Ilustracije u kombiniranoj tehnici kolaža i akrila djeluju vedro i prozračno – na obojene površine slikar lijepi kolaže u nijansiranim bojama i na njih dodatno intervenira akrilom. Tamnu podlogu noći nastoji ublažiti živim bojama, poigravajući se koloritom i djetinje razigranim crtežom, dvjema komponentama koje su na slikama potpuno integrirane i podjednako važne. Crteža na slikama gotovo i nema, već su glavno izražajno sredstvo plohe i boje. Inzistirajući na infantilno-apstraktnom ozračju dječjega ludizma autor ne zanemaruje figurativnost, pa stoga likovi na slikama poprimaju realne obrise i upravo u toj jednostavnoj, djeci bliskoj figurativnosti Radoičić pogađa bit njihova spoznajnoga svijeta. Likovi su uronjeni u jedan bajkovit svijet dječjeg poimanja vremena i prostora, na tragu naivnoga slikarstva. Iako likovni izraz posjeduje određene karakteristike naivnoga slikarstva (dvoplošno shvaćanje površine, jasan crtež, centralnu simetriju s perspektivom koja ne udovoljava vizualno-realističnom viđenju),

---

³ Njezin je pristup religioznoj stvarnosti determiniran svesrdnim prihvaćanjem Božje prisutnosti, no religioznost Ljubice Kolarić-Dumić nije ceremonijalna, već smirena i nenametljiva. Uronjena u svijet svoje intime, pjesnikinja se ne prepušta stagnaciji, spontano težeći komunikaciji i optimističnom angažmanu.

⁴ Slikar, grafičar, ilustrator, scenograf i kipar Vojo Radoičić (Požega, 1930.) izlaže u zemlji i svijetu (više od 170 samostalnih izložbi), a surađivao je s velikim austrijskim arhitektom i slikarom Hundertwasserom te brojnim slovenskim i njemačkim izdavačima, obogativši razigranim kistom, bogatstvom boja i temperamentnim slikarskim svjetonazorom mediteranski likovni milje. Svojim autorskim slikovnicama osebujni slikar ulazi u krug velikana hrvatske dječje ilustracije: dobitnik je brojnih nagrada te hrvatski kandidat za Andersenovu nagradu (2002.) u kategoriji dječje ilustracije.

valja naglasiti kako riječki slikar ne ulazi u krug hrvatskih „naivaca”. Naglašavajući emocije i ozračje noći poslužio se izmjenom kadra i rakursa, a kako bi ublažio dječji strah od nepoznatog, stvorio je vedru figuru personificiranoga Mraka raznobojne kose, sa smiješkom na licu. On će istjerati strah iz sobe usnuloga dječaka u priči, ali će blagotvorno djelovati i na malog čitatelja slikovnice.

Slikarstvo Voje Radoičića sjajno se uklapa u likovni dio slikovnice iz više razloga: prikazi su vrlo narativni i naslanjaju se na priču osebnim likovnim jezikom koji u sebi sadrži elemente dječjeg likovnog izraza, vidljivog u kromatici, formi i planimetriji. Svojim ilustracijama slikar nadograđuje tekstualni dio priče, maštovitim kompozicijama potiče dječji fantazijski svijet: redukcijom oblika sugerira slobodan, zaigran i spontan dječji izraz, naglašavajući ga korištenjem bogatog kolorita koji se uglavnom kreće unutar primarnih i sekundarnih boja spektra te njihovih nijansiranih derivata. Kompozicije se razvijaju nizanem ploha bez naglašene iluzije prostora (zbog korištenja vertikalnom i policentričnom perspektivom prikaz prostora također je blizak dječjem likovnom stvaralaštvu), sa sceničnim prizorima između realnosti i sna, kao odraz specifične imaginativne i zaigrane umjetnikove percepcije stvarnosti. Odlike Radoičićeva slikanja u slikovnici *Ja se mraka ne bojim* jesu senzibilnost i lirizam te izražena komunikativnost – prikazi su dinamični, a njihova je pokretljivost naglašena nepravilnim i razigranim rasporedom ploha različitih oblika i veličina te kolorističkim i tonskim vrijednostima. Sukladno umjetnikovu doživljaju, predmeti nisu obojeni stvarnosnim parametrima, jer autor svojim slikovnim materijalom osobno uvlači u priču malog gledatelja/čitatelja, pozivajući ga (likovnim bogatstvom prizora i ekspresivnošću) na daljnje maštanje. Ilustracije Voje Radoičića kao odraz vlastita doživljaja dodatno pojačavaju humanu poruku teksta, a umjetnik se u njima ostvaruje u dvostrukoj ulozi – pedagoga i terapeuta.

2. Metodologija istraživanja

Razmišljanje kako komunikacija slikom može uvelike pomoći djetetu u svladavanju slova, olakšavajući učiteljima zadaću opismenjavanja učenika mlađih razreda, iniciralo je u hrvatskim osnovnim školama istraživanje o dječjem doživljaju slikovnice Ljubice Kolarić-Dumić *Ja se mraka ne bojim*, kao i o učeničkom odnosu prema čitanju stihovane priče.

2.1. PODRUČJE ISTRAŽIVANJA: materinski jezik i književnost u razrednoj nastavi

2.2. PREDMET ISTRAŽIVANJA: učenička recepcija slikovnice *Ja se mraka ne bojim* Ljubice Kolarić-Dumić

2.3. CILJEVI I ZADACI ISTRAŽIVANJA

Vodeći se mišlju kako korelacija između književnosti, likovne i glazbene kulture može osposobiti dijete za kvalitetniju komunikaciju sa svijetom koji ga okružuje, pozornost je usmjerena prema dječjoj percepciji slikovnice u odnosu na lektirne naslove u razrednoj nastavi. Svjesni poticajnih mogućnosti neobične stihovane uspavanke, usredotočili smo se na korelaciju bliskih umjetničkih područja propitujući načine uporabe slikovnice u nastavi materinskoga jezika, i to u prvom, drugom i trećem razredu. Uz uporabu interpretacijskoga pristupa, zadaća ovoga ispitivanja bila je i utvrđivanje psiholingvističkoga potencijala priče usmjerene prema suočavanju djece s vlastitim ograničenjima i strahovima te analiziranje etičke dimenzije slikovnice *Ja se mraka ne bojim*. Nastojala se ispitati učenička reakcija na poetski iskaz Ljubice Kolarić-Dumić kako bi se lingvometodički predložak iskoristio u dijelu doživljajno-spoznajne nastave. No temeljni je cilj istraživanja bio razmotriti mogućnosti primjene slikovnice *Ja se mraka ne bojim* Ljubice Kolarić-Dumić u razvoju komunikacijskih kompetencija u ranom diskursu hrvatskoga jezika.

2.4. POLAZNE HIPOTEZE

U istraživanju se pošlo od sljedećih hipoteza:

- a) učenici su se sa slikovnicom susreli još u predškolskoj dobi
- b) djeci su bliska djela koja korespondiraju s njihovim doživljajnim iskustvom
- c) učenici će pokazati sklonost čitanju stihovane uspavanke
- d) važan poticaj za čitanje nekog teksta može biti zavičajni autor/autorica
- e) korelacija teksta sa srodnim umjetničkim područjima (likovnom i glazbenom kulturom) lakše će uvesti dijete u svijet književnosti.

2.5. INSTRUMENTI I POSTUPAK ISTRAŽIVANJA

Ispitivanje je provedeno u razdoblju od svibnja 2010. do veljače 2011. godine, a njime je obuhvaćeno 16 škola iz 7 županija diljem naše zemlje (Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zagrebačka, Šibensko-kninska, Vukovarsko-srijemska, Osječko-baranjska i Virovitičko-podravska), 8 riječkih škola (OŠ Ivana Zajca, OŠ „Nikola Tesla”, OŠ „Vežica”, OŠ „Pećine”, OŠ „Brajda”, OŠ „Zamet”, OŠ „Jelenje” i OŠ „Kozala”) i 8 škola iz različitih krajeva Hrvatske (OŠ „Šestine” iz Zagreba, OŠ „Senj”, OŠ „Suhopolje”, Katolička osnovna škola u Šibeniku, OŠ „Josipovac”, OŠ „Ernestinovo”, OŠ Julija Benešića u Iloku i OŠ „Čepin”). U istraživanju je primijenjena metoda anketiranja, utemeljena na samoiskazu ispitanika o osobnome mišljenju i stavu, uključujući učeničku populaciju prvih, drugih i trećih razreda osnovne škole.

Izuzeti su učenici četvrtih razreda jer slikovnice u toj dobi nisu više dijelom nastavnoga programa.

Metode statističke obrade podataka: statistička obrada prikupljenih podataka obavljena je pomoću osobnog računala. Baza podataka oblikovana je u programu MS Excel, a obrada i analiza izvršene su uporabom statističkog programskog paketa STATISTICA (*data analysis software system*), inačica 8., www.statsoft.com, StatSoft, Inc. (2007).⁵ Kod svih testova razlike su smatrane statistički značajnima ako je razina statističke značajnosti određena testom postigla vrijednost $p < 0,050$, a marginalno statistički značajnima ako je vrijednost p određena testom bila dio intervala $0,050 < p < 0,100$.

UZORAK

Anketnim upitnikom na slučajno odabranom uzorku obuhvaćeno je ukupno 986 učenika – 493 djevojčice i 493 dječaka (tablica 1.). Među ispitanicima bila su 172 učenika prvih razreda (97 djevojčica i 75 dječaka), 407 učenika drugih razreda (201 djevojčica i 206 dječaka) te 407 učenika trećih razreda (195 djevojčica i 212 dječaka). Udio anketirane djece iz 1. razreda čini 17% uzorka (172/986) i manji je od udjela 2. i 3. razreda, koji čine po 41 % uzorka (407/986). Škole su razvrstane u dvije kategorije prema veličini sredine u kojoj se nalaze: na škole iz velikih gradova (Rijeka i Zagreb) te škole iz manjih gradova, prigradske i seoske škole.

---

⁵ Prikupljeni podaci opisani su i analizirani različitim statističkim metodama ovisno o tipu i raspodjeli varijabli prisutnih u analizi. Nominalne kategoričke (nebrojčane) varijable (kao što su spol, razred i sredina u kojoj se nalazi škola) opisane su frekvencijom pojavljivanja odnosno postotnim udjelom. Diskretna numerička varijabla *ocjena slikovnice* obrađena je i kao kontinuirana numerička varijabla (opravdano velikim N u uzroku i običajnim razlozima računanja srednje vrijednosti ocjene), pa je opisana sa srednjom vrijednošću kao mjerom središnje tendencije i standardnom devijacijom kao mjerom rasapa podataka. Usporedbe postotnih udjela u kontingencijskim tablicama rađene su *Pearsonovim hi-kvadrat-testom*, a usporedbe postotnih udjela prema dihotomnim varijablama *testom razlike proporcija*. Usporedbe vrijednosti kontinuiranih numeričkih varijabli prema nominalnim dihotomnim varijablama (npr. usporedbe ocjena prema spolu) rađene su *t-testom*, a prema nominalnim kategoričkim varijablama (npr. usporedbe ocjena prema razredu) provedene su *testom analize varijanci*. Usporedbe vrijednosti kontinuiranih numeričkih varijabli prema dvama tipovima kategoričkih varijabli istodobno (primjerice usporedbe ocjena prema sredini i razredu) provedene su *faktorskom analizom varijanci*.

<i>sredina</i>	<i>razred</i>	spol				ukupno
		djevojčice	dječaci			
		N	udio	N	udio	
grad	1.	52	47%	58	53%	110
	2.	106	49%	112	51%	218
	3.	115	50%	114	50%	229
ukupno		273	49%	284	51%	557
prigradsko naselje / selo	1.	32	52%	30	48%	62
	2.	100	53%	89	47%	189
	3.	97	54%	81	46%	178
ukupno		229	53%	200	47%	429
sveukupno		502	51%	484	49	986

Tablica 1. Raspodjela učenika prema sredini, spolu i dobi u istraživanom uzorku ispitanika.

Uzorak istraživanja uravnotežen je prema spolu u dobnim skupinama, tj. udjeli dječaka i djevojčica ne razlikuju se značajno s obzirom na razred niti s obzirom na sredinu u kojoj se škola nalazi (Pearsonov hi-kvadrat-test, $\chi^2=7,71$, $df=7$, $p=0,368$).

Nakon prethodnoga čitanja slikovnice i njezine analize učenici su pristupili ispunjavanju upitnika. Zadaci su bili usmjereni prema istraživanju čitateljskih sklonosti učenika razredne nastave. Anketni listić sastojao se od ukupno 4 pitanja: uz dva pitanja s ponuđenim odgovorom listić je sadržavao i pitanje kombiniranoga tipa, gdje su učenici mogli upisati vlastiti odgovor. U završnom, četvrtom pitanju, učenicima je ponuđena mogućnost broječanog ocjenjivanja. Pitanja su bila koncipirana u skladu s doživljajno-spoznajnim mogućnostima djece u razrednoj nastavi, sukladno težnji da prilagodba, osim strukovnoga karaktera, bude utemeljena i na psihološko-pedagoškim okvirima. Anketni se listić ispunjavao tijekom nastave u navedenim školama na način da su učiteljice i učitelji uputili ispitanike u mogućnost ispunjavanja upitnika vezanog uz doživljaj slikovnice. Anketa nije bila anonimna budući da se radilo o pristranom uzorku mladih čitatelja.

2.2.1. ANALIZA ANKETE I INTERPRETACIJA REZULTATA

Na prvo pitanje *Je li ti se sviđjela slikovnica?* učenici su izrazili svoje mišljenje zaokruživanjem potvrdnog ili niječnog odgovora. Potvrdno je odgovorio 961 učenik ili 97% ispitanog uzorka. Raspodjela pozitivnih i negativnih odgovora prema spolu i dobi (tablica 2.) pokazuje da nema statistički značajnih odstupanja (Pearsonov hi-kvadrat-test, $df=7$, $\chi^2=5,18$, $p=0,637$).

<i>Je li ti se svidjela slikovnica?</i>	<i>razred</i>	spol				ukupno
		djevojčice		dječaci		
		N	udio	N	udio	
da	1.	80	48%	85	52%	165
	2.	202	50%	199	50%	401
	3.	205	52%	190	48%	395
<i>ukupno</i>		487	51%	474	49%	961
ne	1.	4	57%	3	43%	7
	2.	4	67%	2	33%	6
	3.	7	58%	5	42%	12
<i>ukupno</i>		15	60%	10	40%	25
sveukupno		502		484		986

Tablica 2. Raspodjela odgovora na pitanje „Je li ti se svidjela slikovnica”

No pogleda li se raspodjela odgovora prema sredinama iz kojih učenici dolaze, razlike postaju statistički značajne. Naime udio učenika kojima se slikovnica svidjela značajno je veći u školama iz manjih sredina (99,3%) u odnosu na istovrsni udio u školama iz urbanih sredina (96%) (test razlike proporcija, $p=0,001$), pri čemu nema značajnih razlika među školama u ocjenama prema dobi i spolu.

U drugom pitanju *Što ti se u slikovnici svidjelo?*, s ponuđenim binarnim izborom – *priča* ili *crteži*, učenici su se u većem postotku opredijelili za *priču* ($655/986=66\%$) nego za *crteže*. Raspodjela pozitivnih i negativnih odgovora prema spolu i uzrastu (tablica 3.) pokazuje da nema statistički značajnih odstupanja (Pearsonov hi-kvadrat-test, $df=12$, $\chi^2=10,11$, $p=0,606$).

<i>Što ti se u slikovnici svidjelo?</i>	<i>razred</i>	spol				ukupno
		dječaci		djevojčice		
		N	udio	N	udio	
priča	1.	63	51%	61	49%	124
	2.	132	49%	135	51%	267
	3.	131	50%	133	50%	264
<i>ukupno</i>		326	50%	329	50%	655
crteži	1.	21	44%	27	56%	48
	2.	73	53%	66	47%	139
	3.	81	57%	62	43%	143
<i>ukupno</i>		175	53%	155	47%	330
sveukupno		502	51%	484	49%	986

Tablica 3. Raspodjela odgovora na pitanje *Što ti se u slikovnici svidjelo?*

Kao i kod prethodnog pitanja, uočavaju se statistički značajne razlike u raspodjeli odgovora prema sredini iz koje učenici dolaze (veliki grad, prigradsko naselje, selo). Učenici iz gradskih škola preferiraju crteže u značajno većem udjelu nego učenici iz manjih gradova (37% prema 29% u školama iz manjih gradova i sela; test razlike proporcija, $p=0,008$). Učenici 1. razreda nisu komentirali likovnu razinu slikovnice, uglavnom su se usredotočili na njezin sadržaj, djelomice i stoga što su im učiteljice naglas čitale tekst. Takvu recepciju ilustracije moguće je objasniti naglašenom sklonošću učenika razredne nastave realističkom likovnom izrazu, iako djeca u toj dobi rado svoje likovne dojmove zaogrću u apstraktne oblike. Učitelji u svojim kritičkim prosudbama slika i tekstova smatraju kako su učenici prvih i drugih razreda skloniji realističkim ilustracijama zbog njihove potrebe za konkretnim oblicima. No pozitivnoj učeničkoj recepciji priče svakako je doprinijela dopadljivost teksta. Učenici 2. i 3. razreda u obrazloženju svojega odabira pohvalno su se izrazili o ilustracijama: „svidaju mi se crteži”, „ova slikovnica mi se sviđa po pjesmama i slikama”, „lijep je crtež i dobra ideja” (2. razred); „Meni se ova najviše sviđa jer su prekrasne priče, a slike su prelijepše”, „drugačija je od ostalih, zbog slika”, „ljepša mi je od Pepeljuge jer ima ljepše slike”, „Slikovnica Ja se mraka ne bojim je bolja jer su lijepe pjesme i crteži, a u drugim slikovnicama su nacrtani točno takvi kakvi jesu, a ovdje se upotrijebila mašta” (3. razred).

Odgovori na treće pitanje ponudili su viđenje školskih tekstova iz učeničkoga rakursa. Uz mogućnost opisnoga odgovora u ponuđenoj komparaciji *Usporedi slikovnicu "Ja se mraka ne bojim" sa slikovnicama koje si čitao/la* učenici su iskreno navodili svoje dojmove. Središnje je pitanje konfrontiralo poziciju slikovnice Ljubice Kolarić-Dumić s ostalim književnim naslovima i njihovom recepcijom među učenicima razredne nastave. Ujedno, treće je pitanje trebalo pokazati postoje li bitna odstupanja u doživljaju literarnoga predloška u odnosu na srodne tekstove iz nastavne prakse. Očekivanja da će većina učenika u ponuđenoj usporedbi pokazati afirmativan stav prema uspavanci *Ja se mraka ne bojim* nisu bila pretjerana: većina učenika smatra kako je slikovnica riječke autorice bolja i zanimljivija od slikovnica koje su pročitali. Navodimo pojedine dojmove: „bolja je od drugih”, „Mrak je bio strašan”, „nije ista kao i druge”, „BOLJA JE OD SVIH SLIKOVNICA”, „ova slikovnica je zabavnija od drugih”, „bolja je zato što se poslije ove slikovnice nitko ne boji mraka”, „dobro je bilo”, „lijepa mi je, super” (1. razred); „ova priča mi je bolja od drugih zato jer je tekst ukrašen”, „bolja je zato što su dobre pjesme”, „slična je kao i druge”, „da postoji ocjena 10 ja bi dao 10”, „u pjesmi Sklopiočić svidio mi se sadržaj”, „meni se svidjelo kad je dječak molio Anđela čuvara”, „ova mi je najbolja zato što ima dobar naslov”, „upoznao sam mrak s dobre strane” (2. razred); „Jako mi se svidjela. Poučna je.”, „poručljiva, savjetujem svima da je pročitaju”, „Ja se mraka ne bojim je slikovnica sa odgovorima koji su potrebni djeci, ima puno savjeta i tema koja

zanima djecu”, „ova me slikovnica ispunila toplinom”, „združila me s mrakom”, „ovo je najopuštenija slikovnica koju sam čuo”, „Pročitala sam puno slikovnica, ali slikovnica *Ja se mraka ne bojim* mi se najviše svidjela”, „Svidjelo mi se kada se u snu igram s mrakom” (3. razred). Zanimljiva je podudarnost stavova – neovisno o učeničkoj dobi, dječaci pokazuju sličan čitateljski ukus i odnos prema prvoj školskoj lektiri. Uz zanimljiva objašnjenja i simpatične učeničke opservacije (“meni je ova bolja nego priča o Ivici i Marici”), pojedina su razmišljanja razotkrila veću potrebu uključivanja sadržaja povezanih s dječjim iskustvom u nastavu književnosti. Iz ponuđenih odgovora može se zaključiti kako su učenici ozbiljno pristupili svojoj (vjerojatno) prvoj pisanoj anketi.

U analizi odgovora može se primijetiti koliko su djevojčice rječitije u obrazlaganju svojih dojmova, dok su dječaci tajnovitiji i nerijetko ne žele izreći svoje mišljenje. Zanimljivo je da je pozitivan stav prema slikovnici *Ja se mraka ne bojim* najizraženiji u trećem razredu, iako djecu nelagoda pri susretu s mrakom prati od najranijeg djetinjstva. Mnogi odgovori upućuju na pozitivan prijam priče među učenicima mlađih razreda: „Ova knjiga mi se sviđa jer kaže da nije strašan mrak”, „Ova slikovnica mi se sviđa zato što govori o mraku kojeg se ne treba bojati” (1. razred.); „Ovaj mrak je veseo”, „Jedinstvena je i fora. Pisateljica je pisala srcem.”, „govori kako pobijediti strah od mraka”, „prestala sam se bojati mraka”, „slikovnica *Ja se mraka ne bojim* je slična sa pričom Pinokiom jer se radi o hrabrosti”, „Slikovnica je jako lijepa i uspavljuje te”, „meni se svidjelo u priči kako Mračak mazi djecu” (2. razred); „Ova slikovnica je jako poučna i lijepa i druge slikovnice su isto, ali ova me slikovnica naučila da mi mrak nije ništa napravio. Ja se više ne bojim mraka.”, „Mrak najljepše snove nosi”, „Daje nam lijepi san”, „Ova je meni 100 puta bolja od drugih slikovnica jer me naučila da se mraka ne bojim”, „Pomogli ste mi da se ne bojim mraka”, „u jednoj slikovnici mrak pokazuje prijetnju, dok u ovoj slikovnici mrak ohrabruje i potiče nas da se ne bojimo”, „ova me priča učinila hrabrijom” (3. razred). Sudeći po navedenim razmišljanjima, priča Ljubice Kolarić-Dumić pokazala se važnim spoznajnim čimbenikom, potvrđujući misao kako književnost može imati i terapeutsku ulogu.

Osim promišljanja o predmetno-tematskoj razini priče, zanimljive su i dječje refleksije o izričaju slikovnice: „volim što su pjesme” (1. razred); „bolja je zato što su kitice lijepo posložene”, „Mraka se ne bojim ja je puno bolja, bolja je jer ima pjesmu” (2. razred); „Meni se priča ja se mraka ne bojim svidjela jer se rimuje”, „Ova knjiga sa pjesmicama mi se jako svidjela jer je štosna” (3. razred). Osim što pozitivne opservacije o jeziku priče potvrđuju inicijalnu hipotezu o učeničkoj sklonosti stihovanoj uspavanci, dobiveni odgovori nude mogućnost uključivanja učenika u promatranje zanimljive jezične interakcije. Kroz interpretaciju teksta učenici će zapažati i stilske mogućnosti uporabe jezika. Melodični stihovi nude mogućnost zanimljive korelacije s glazbenom kulturom: učenička razmišljanja o uglazbljenoj priči

(„slikovnica mi se sviđjala jer ima note i pjesme su zanimljive”, „slikovnica ima note a druge nemaju”) potvrđuju integrativni potencijal stihovane uspavanke u nastavi književnosti.

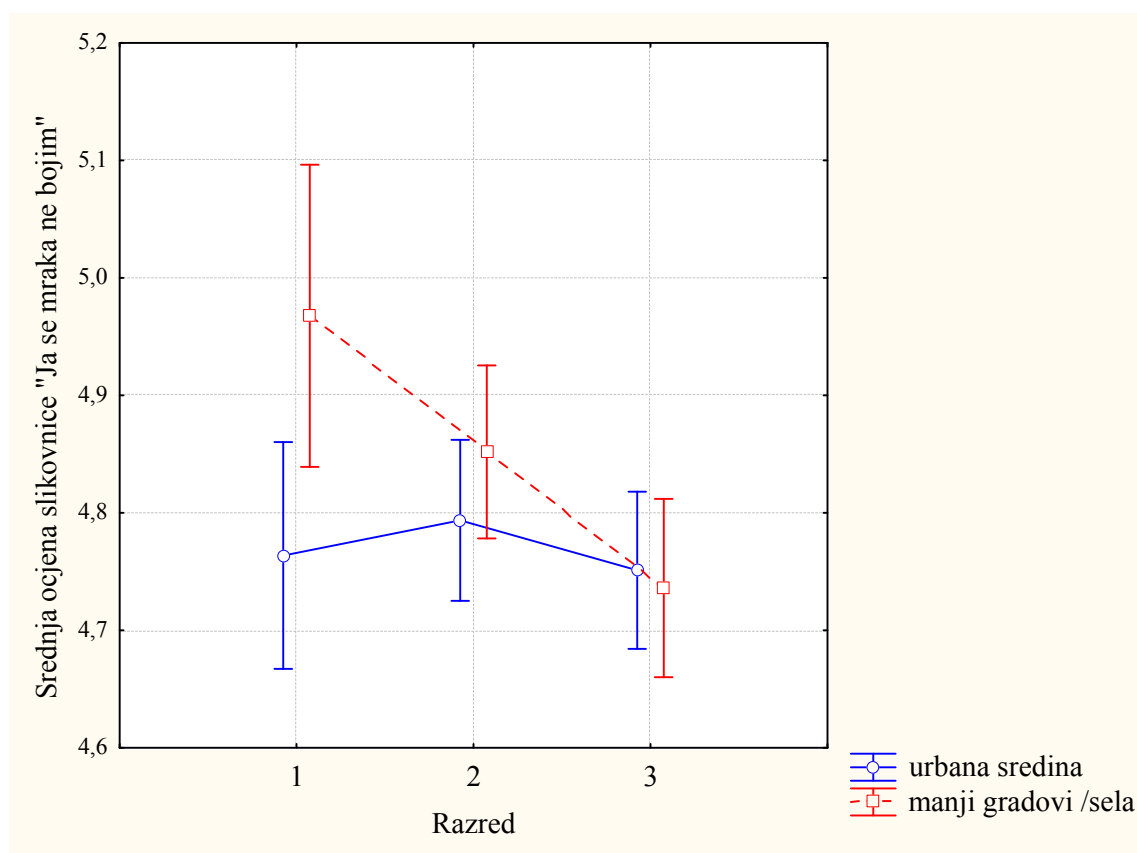
U posljednjem su pitanju učenici mogli ocijeniti slikovnicu brojčanom ocjenom od jedan do pet i barem načas preuzeti ulogu učitelja/učiteljice.

razred	spol	<i>ocjena slikovnice</i>					sr.vr.	SD
		udio						
		1	2	3	4	5		
1.	dječaci	1,2%	1,2%	1,2%	8,3%	88,10%	4,81	0,63
	djevojčice	0%	1,1%	2,3%	5,7%	90,90%	4,86	0,48
	svi	0,6%	1,2%	1,7%	7,0%	89,50%	4,84	0,56
2.	dječaci	0,0%	0,5%	2,4%	14,6%	82,52%	4,79	0,49
	djevojčice	0,0%	0,5%	0,5%	12,4%	86,57%	4,85	0,41
	svi	0,0%	0,5%	1,5%	13,5%	84,52%	4,82	0,45
3.	dječaci	0,0%	1,4%	4,2%	16,5%	77,83%	4,71	0,62
	djevojčice	0,0%	0,0%	3,1%	15,4%	81,54%	4,78	0,48
	svi	0,0%	0,7%	3,7%	16,0%	79,61%	4,74	0,56
UKUPNO		0,1%	0,7%	2,4%	13,4%	83,4%	4,79	0,52

Tablica 4. Raspodjela brojčanih ocjena slikovnice „Ja se mraka ne bojim“

Raspodjela ocjena kojima učenici ocjenjuju slikovnicu (tablica 4.) marginalno se razlikuje prema dobi i spolu učenika (*Pearson Chi-square*: 31,4839, $df=22$, $p=,086$; *Pearsonov hi-kvadrat-test*, $df=22$, $\chi^2= 31,48$, $p=0,086$). Najviše ocjena *izvrstan* daju djevojčice u prvom i drugom razredu, a u trećem razredu oba spola ocjenjuju kritičnije, s nešto većim udjelom ocjena *vrlo dobar*. Također se u trećem razredu učestalije nego u prvom i drugom javlja ocjena *dobar*. Gledano po dobnim skupinama, s najvišim je prosjekom slikovnica ocijenjena u prvom razredu ($4,84 \pm 0,56$), nešto nižom ocjenom u drugom razredu ($4,82 \pm 0,45$), a najnižom u trećem razredu ($4,74 \pm 0,56$), no razlika među razredima na granici je statističke značajnosti (analiza varijanci, $F=2,88$, $p=0,050$). Razvrstamo li učenike unutar ispitivanog uzorka prema sredinama iz kojih dolaze (gradske škole, prigradске i seoske škole), pokazuje se kako različitost ocjenjivanja u odnosu na starosnu dob zapravo dolazi iz neurbanih sredina, pri čemu je razlika u ocjenjivanju prema školama i prema dobi marginalno statistički značajna (faktorska analiza varijanci, $F=2,58$, $p=0,076$) i dolazi zapravo od razlika u dobi prvoga razreda (slika 1.). Prema spolu, u ispitivanom uzorku djevojčice ocjenjuju značajno višom ocjenom nego dječaci (djevojčice $4,83 \pm 0,45$ prema $4,76 \pm 0,57$, *t-test* za nezavisne uzorke, $t=-2,04$, $df=984$, $p=0,041$).

Sedam je učenika ocijenilo slikovnicu negativnom ocjenom (4 učenika prvoga i 3 učenika drugoga razreda), sedmero joj je dodijelilo ocjenu *dovoljan* (po 2 učenika prvog i drugoga razreda i 3 učenika trećega razreda). Osamnaest učenika dodijelilo je slikovnici ocjenu *dobar* (3 učenika prvoga razreda, 1 učenika drugog i 14 učenika trećega razreda), dok je 138 učenika nagradilo priču ocjenom *vrlo dobar* (12 učenika prvog razreda, 60 učenika drugog razreda i 66 učenika trećega razreda). Većina ispitanika, tj. čak 816 učenika ocijenilo je uspavanku *Ja se mraka ne bojim* peticom, i to 146 učenika prvoga razreda, 346 učenika drugoga razreda i 324 učenika trećega razreda.

Slika 1. Ocjene za slikovnicu „Ja se mraka ne bojim“ prema učeničkoj dobi i sredini iz koje učenici dolaze u ispitivanom uzorku. Prikazane su srednje vrijednosti s intervalom pouzdanosti 95%.

U konačnici, stihovana je uspavanka položila ispit s *izvrsnim* uspjehom (sa srednjom ocjenom 4,79), što je visok prosjek i potvrda učeničke percepcije, ali i estetske vrijednosti teksta. Zanimljiva je percepcija po spolu: 417 djevojčica (85%) i 399 dječaka (81%) nagradilo je slikovnicu *Ja se mraka ne bojim* izvrsnom ocjenom. U izlaznim rezultatima ankete sudionici nastavnoga procesa pokazali su veliko zanimanje za čitanje slikovnice i zadovoljstvo ovakvim načinom predstavljanja književnoga djela.

3. Integracijska primjena slikovnice *Ja se mraka ne bojim*

Osim informativnoga karaktera, nastava književnosti u osnovnoj školi temelji se na estetskom spoznavanju i ontološkom poniranju. Literarna je komunikacija veoma osjetljivo područje jer je riječ o individualnome procesu ostvarenja estetskoga čina u susretu s umjetničkim tekstom. "U istinskom književno-umjetničkom odgoju i obrazovanju taj čin ima središnje mjesto i esencijalnu odgojnu vrijednost." (Banaš, 1991: 5). Komunikacija slikom može učiteljima uvelike olakšati zadaću opismenjavanja učenika mlađih razreda osnovne škole. Interpretirajući književnoumjetničko djelo nastavnik ne smije zanemariti učenikove interese, njegovo iskustvo i doživljajni svijet, pa je stoga interakcija između čitatelja i književnoga djela glavna preokupacija metodike književnog odgoja i obrazovanja u razrednoj nastavi, jer je usmjerena na literarnu komunikaciju djeteta koje tek postaje čitatelj. Literarni interesi neobično su važni za djetetovo spoznavanje svijeta, a kako su oni u toj dobi veoma izraženi, valjalo bi ih iskoristiti kao motivacijsko sredstvo u prihvaćanju djela iz lijepe književnosti (Šabić, 1983). Učenje putem slikovnice recipijentu predstavlja zadovoljstvo i podsjeća ga na igru iz predškolskoga razdoblja. Kako su djeca današnjice izložena raznovrsnijem iskustvu i većoj količini informacija od djece u prošlosti, značajno su im drukčiji i zahtjevi, dok su im sposobnosti na odgovarajućoj višoj razini. Pri usvajanju i spoznavanju svijeta koji ih okružuje teže slobodnijem nestrukturiranom učenju i usvajanju vještina, koristeći se pri učenju svim svojim osjetilima. Odabir slikovnica tematski i jezično usmjerenih prema zavičajnim sadržajima utemeljen je na načelu zavičajnosti, kojemu europski metodičari pridaju veliku važnost.⁶

Problem dječjeg odnosa prema spavanju, mraku i noći čest je motiv književnojezičnoga odgoja i obrazovanja, posebice na recepcijskoj razini. Djecu mlađe školske dobi privlače sadržaji s elementima iz vlastitoga iskustvenoga svijeta, priče i bajke u kojima su prikazani različiti oblici dječjega samopouzdanja. Iako se hrabrost ne može steći čitanjem knjiga, djeca će rado posegnuti za slikovnicama koje sadržajno i tematski interpretiraju iskustvene slojeve dječjega samopouzdanja. O tome svjedoči iskreno zapažanje jedne učenice trećega razreda: "Ova slikovnica je jako poučna i lijepa i druge

---

⁶ Austrijski sustav književnoga odgoja i obrazovanja sadrži različite metodičke paradigme izvedene iz nastavnoga plana i programa za njemački jezik i književnost. Po preporuci okvirnoga programa nastavnici biraju metodičku paradigmu u skladu s pedagoškim uvjetima i potrebama učenika u pojedinoj školi ili kraju. Sukladno tomu biraju se i udžbenici koji udovoljavaju potrebama odabrane metodičke paradigme. Posebno mjesto među školskim udžbenicima zauzima čitanka čiji je sadržaj utemeljen na teoriji proživljene nastave književnosti. Autori udžbenika *Literatur unterrichten (Proživljena književnost)* P. Söllinger, R. Sokolicek-Söllinger i F. Letzbor promiču nastavni model koji se temelji na teoriji literarno-estetske komunikacije, gdje učenici mogu izraziti svoju individualnu duhovnu osobnost. Stvaralačko čitanje te razumijevanje jezika i poruka postaju središnja metodička os udžbenika. Razumijevanje književnoumjetničkoga teksta mladim čitateljima služi kao polazište za razmišljanje o vlastitome životu i svjetonazoru, za izražavanje mišljenja o tezama prepoznatim u djelu. Na taj način književni tekst postaje dijelom učenikova duhovnoga svijeta.

slikovnice su isto, ali ova me slikovnica naučila da mi mrak nije ništa napravio. Ja se više ne bojim mraka.” Stihovana uspavanka riječke autorice podupire djetetov osjećaj sigurnosti, na jednostavan i razumljiv način potiče njegovo samopouzdanje i povjerenje u sebe, što je temeljna značajka dječjega psihičkog razvoja. Iako nije riječ o jezičnim pravilima niti ispunjavanju školskih zadataka, razigrani je Mračak opravdao svoje pojavljivanje: ”Ako literarni junak svlada strah, s kojim se suočava i mali čitatelj, izvršio je svoju zadaću.” (Svetina, 2004: 23). Riječ je o odgojnoj dimenziji književnoga djela. Između ”lijepog” i ”nauka o svijetu” nema znaka suprotnosti – osnovni je pokazatelj uspjelog teksta usklađenost izraza i sadržaja. Pouka u uspavanci *Ja se mraka ne bojim* u prvi mah djeluje kao eksplicitna autoričina nazočnost, no Ljubica Kolarić-Dumić ”plasira” svoju temeljnu misao atraktivnijim postupkom – kroz fabulu s neobičnim likom i usklađenu stilsku igru, izbjegavajući utisnuti svojoj uspavanci pečat utilitarnosti. Knjiga za djecu uvijek poučava i jednostavno ne može postojati bez odgojnog utjecaja (Hunt, 1994).

Igrivost teksta *Ja se mraka ne bojim* iskazana je naglašenom ritmičnošću, onomatopejom i neujednačenom rimom što potvrđuje da je svojim lirskim izričajem Ljubica Kolarić-Dumić sugestivno objedinila ritmičku i foničku strukturnu hijerarhiju priče. Stihovi su primjereni odgojno-obrazovnom radu s djecom mlađe školske dobi. Budući da vrlo dobro poznaje potencijale malih čitatelja, autorica im se obraća poznatim jezikom i sugestivnim ritmom, koji tekst približavaju dječjem senzibilitetu. Kako se djeca i njihovi odnosi pojavljuju u književnim tekstovima, u njima nalazimo zanimljive primjere jezične interakcije; ako u interpretaciji teksta uzimamo u obzir učenikove interese i potrebe, dosljedno potičući učeničko promatranje teksta i traženje odgovora, dobivamo velike mogućnosti uključivanja učenika u promatranje zanimljive uporabe jezika. Nastava postaje zanimljiv i dinamičan proces, a učionica mjesto višesmjernе komunikacije i slobode izražavanja. Visokokvalitetna škola, koju učenici vole jer je zabavna i učinkovita, nije tek retorička utopija.⁷ Načela suvremene metodike naglašavaju kako učenje s radošću kroz igru nije nemoguća misija.

Slikovnica *Ja se mraka ne bojim* ispunjava više funkcija koje korespondiraju s odgojnim potrebama čitatelja početnika (Čačko, 2000), i to:

- a) *informacijsko-odgojnu funkciju*: učenik će u priči dobiti odgovor na životna pitanja i probleme koji ga muče, a istovremeno će spoznati da i književni tekst može biti izvor znanja
- b) *estetsku funkciju*: čitanjem priče, interpretiranjem stihova i uočavanjem

---

⁷ Pozitivna iskustva europskih znanstvenika metodičara govore u prilog tvrdnji kako postoje brojne mogućnosti revitalizacije dotrajalih metoda tradicionalne nastave i kako djelotvorna moderna škola nije tek utopijska misao. Kao primjer možemo navesti uspjeh aktualnoga programa pod naslovom „Kad Robinson Crusoe sretne Harryja Pottera“ provedenog na Sveučilištu u Ateni 2009. godine, čiji poticajni rezultati potvrđuju opravdanost kreativne metodologije ostvarene didaktičkim amalgamom obrazovne egzaktnosti i zabave. Usporedi A. Chalkiadaki, *Fun and Effectiveness in the School Class*, Zagreb, 2009., str. 87-102.

- izražajnih stilskih mogućnosti autoričina izričaja učenici će razviti osjećaj za lijepo i vlastiti ukus
- c) *spoznajnu funkciju*: pomoću slikovnice djeca će usporediti svoje spoznaje o stvarnosti koja ih okružuje
  - d) *iskustvenu funkciju*: djeca će se lakše socijalizirati u društvenoj sredini
  - e) *zabavnu funkciju*: čitajući priču i promatrajući slike dijete će uvidjeti kako vrijeme provedeno uz književni tekst ne mora biti dosadno i nezanimljivo, već je moguće učiti kroz igru.

Kako sadržaj priče može pridonijeti razvoju dječjega samopouzdanja, slikovnica korespondira s novijim trendovima u svjetskom izdavaštvu za djecu, koji veliku pozornost posvećuju raznim značajkama čovjekove osobnosti. Odgovori učenika potvrđuju spoznajnu dimenziju slikovnice, pa se može govoriti o svojevrsnoj kreativnoj terapiji umjetnošću.⁸ Uvrštavanje slikovnice *Ja se mraka ne bojim* u nastavu književnosti razredne nastave utemeljeno je i na potrebama odgojne i nastavne prakse. Stihovanu uspavanku upotpunjuju specifične ilustracije visoke likovne vrijednosti, što otvara nove mogućnosti stvaralačkoga rada u nastavi izražavanja i stvaranja s djecom mlađe školske dobi te potiče učitelje na avanturu razvijanja učeničkoga literarnog i likovnog senzibiliteta: tijekom interpretativnoga čitanja učenike se može uputiti na promatranje ilustracija, nakon čega će uslijediti razgovor o likovnosti literarnoga predloška. Osim što će čitanje priče obogatiti djetetov spoznajni svijet i pričiniti estetsko zadovoljstvo, ono može potaknuti na stvaralaštvo, i to kako jezično tako i likovno.⁹ Uvrštenjem slikovnice u sustav izborne lektire afirmiraju se načela prosudbe (učenike osposobljavamo za vrijednosne prosudbe), zanimljivosti, primjerenosti i akceleracije, načelo stvaralaštva i integracije sa sadržajima likovne i glazbene kulture. Budući da lirskim izričajem Kolarić-Dumić objedinjuje ritmičku i foničku strukturu priče, njezina je pjesma skladno uglazbljena.¹⁰ Učenici mlađih razreda vole pjevati pjesme

---

⁸ Učenički pisani sastavci koji su nastali potaknuti čitanjem slikovnice govore u prilog pozitivnoj recepciji stihovane priče. Navodimo primjer iz OŠ „Pećine“:

„Ja se mraka jako bojim. Zašto, zato jer vas noću love svemirci. To samo ja mislim. Ispričat ću vam zašto baš mene svemirci love. Bilo je vrijeme za spavanje. Naravno meni se nije dalo spavati. Bila mi je nužda, i to jako, jako. Nisam mogao izdržati. Izašao sam van iz sobe. Vani su bili: tenkovi, ratnici, mine... jedan mali stvor je došao do mene. Brbljao je samo da je brbljao. Dođe miš, počeo cijukati. On ga upuca. Odjednom nestanu. To je samo mrak. Nisam ni skužio da nisam bio na WC-u. Hodam, hodam i zabijem se u zid. Idem dalje i spotaknem se na moje šlake. Počeo sam puzati misleći da mi se ništa neće dogoditi. Na svu sreću dobro sam prošao. Sjetio sam se knjige: „Ja se mraka ne bojim“ Ljubice Kolarić-Dumić. Pročitao sam sve pjesme. Napokon i ja se mraka ne bojim. Ovu noć sam spavao kao dren. Skužio sam da je mrak samo nešto crno, što se ne može razbiti. To znači da nije ništa opasno. Tko bi se mraka bojao, ja više ne. JA SE MRAKA VIŠE NE BOJIM.“

(Dominik Babić, 3. razred, OŠ „Pećine“, Rijeka)

⁹ Jedini prigovor može se uputiti vizualnoj dimenziji slikovnice, tj. grafičkom rješenju slova: naime premalen font slova nije sukladan čitateljskoj dobi učenika, što bi nakladnik u novom izdanju trebao ispraviti kako bi slikovnica u potpunosti ispunila odgojno-obrazovne kriterije.

¹⁰ Zvučni zapis skladbe koju je uglazbila Doris Kovačić nalazi se na nosaču zvuka *Hrvatski dječji festival*, Adria records, Zagreb, 2006.

vedroga i veseloga karaktera umjerenoga do brzoga tempa te pjesme s pjevnom melodijom.¹¹ Uglazbljenu pjesmu *Ja se mraka ne bojim* krasi sve navedene značajke. Osim toga, duruskog je tonaliteta, a učenici radije pjevaju pjesme u duru nego u molu (Radičević, Šulentić Begić, 2010). Korelacijsko-integracijski pristup utemeljen na teoriji međupredmetnih veza otvara mogućnosti drukčijega pristupa tekstnoj interpretaciji. Takav oblik rada odgovara novim paradigmama u učenju i poučavanju te *funkcionalnom pristupu*, koji prvenstveno promiče razvoj jezičnih sposobnosti i vještina praktične uporabe jezika, za razliku od zastarjeloga *činjenično-kategorijalnoga pristupa*.

Nastavni model interpretacije slikovnice *Ja se mraka ne bojim*, zasnovan na integracijskome pristupu, može se praktično primijeniti u nastavi početnoga čitanja, i to na satu lektire. Interpretacijski se model može provesti i s učenicima trećih razreda osnovne škole, budući da se učenici u toj dobi susreću s književnoteorijskim pojmovima poput teme u poeziji i prozi, usporedbe i šaljive pjesme te uočavaju ponavljanja u stihu, strofi i pjesmi, kao i izgled i ponašanje lika. S devet godina djeca jasno zapažaju važnost karakternih osobina likova i njihov vanjski izgled, ponašanje i unutrašnja stanja te najuzbudljiviji dio u tekstu. Dijete percipira više različitih pojedinosti u tekstu, što samo upozorava na činjenicu da knjige valja birati u skladu s djetetovim psihičkim i intelektualnim razvojem. Ako interpretacija umjetničkoga teksta ne izvire iz djetetove emocionalne uvjerljivosti i proživljenoga doživljaja, posljedice institucionalizirane književne nastave mogu biti veoma pogubne i negativne. Djeci je razumijevanje olakšano ako su im jasni razlozi odabira književnih tekstova. Stoga je važno osmisliti situacije u kojima se nastavni sadržaji približavaju životnoj praksi, čime se smanjuje nesklad između života i škole. Načelo suvremenosti u nastavi književnosti podrazumijeva i slobodu u izboru sadržaja, tema i autora, uz iskrene reakcije na pročitani tekst, što pridonosi boljem i kvalitetnijem razumijevanju sadržaja i razvijanju kreativnoga mišljenja. Rezultati ankete o recepciji slikovnice *Ja se mraka ne bojim* pokazuju da korelacijsko-integracijski pristup u nastavi književnosti potiče na čitanje i razumijevanje teksta, samopouzdanje i bolju interakciju suučenika te na zadovoljstvo obrazovnim sadržajima. Zavičajni autor i aktualnost teme značajni su preduvjeti literarne komunikacije u razrednoj nastavi: suvremenost autoričina iskaza i njezina pojavnost u javnom životu nesumnjivo mogu smanjiti jaz između života i škole.¹² Obrazovni se

---

¹¹ Osim na satu glazbene kulture, glazbene su aktivnosti na drugim predmetima (i na hrvatskome jeziku) najčešće u funkciji motivacije, rekreativne stanke ili zvučne kulise. Pjevanje je omiljena aktivnost učenika mlađih razreda, a učitelji imaju mogućnost slobodnog odabira repertoara pjesmica koje će se pjevati u razredu. Istraživanja pokazuju kako učenici više vole pjevati popularne i umjetničke autorske nego narodne dječje pjesme (Radičević, Šulentić Begić, 2010).

¹² O nazočnosti riječke autorice u hrvatskoj kulturnoj svakodnevnici govore sljedeći podaci: njezina domoljubna pjesma *Vratit ću se, zemljo* proglašena je himnom protjeranih Hrvata iz Srijema; uglazbljena pjesma *Praznici iz školske klupe* zauzela je prvo mjesto na top-ljestvici dječjih pjevačkih zborova Hrvatske u programu *Dječje televizije*, dok je pjesmu *Poštar i pas* Dječji zbor „Tratinčice“ iz Rijeke izveo na festivalu *Kukuricek* u Đurđevcu 2009. godine. Riječko Lutkarsko kazalište u sezoni

proces usmjeruje prema razvijanju literarne imaginacije i estetskih spoznaja, pri čemu učenik po načelima doživljajne nastave preuzima ulogu estetskoga subjekta.

4. Zaključak

Raznovrsne su mogućnosti primjene slikovnice *Ja se mraka ne bojim* u razvoju komunikacijske umješnosti u ranom diskursu hrvatskoga jezika: osim što je slikovnica prikladna za integrirano učenje materinskoga jezika u najranijoj dobi, u spoju dvaju jezika koji se nadopunjavaju ostvaruje se visok stupanj komunikativnosti i razumijevanja. Cjelovita integracija nastavnih sadržaja omogućava učenicima cjelovitije uočavanje pojava i međusobno povezivanje činjenica, kvalitetnije usvajanje znanja te njegovu primjenu u svakodnevnom životu. Provedeno istraživanje o recepciji slikovnice, emocionalnom i racionalnom prihvaćanju djela te imaginativnom reagiranju na književnoumjetnički sadržaj upućuje na pozitivne reakcije malih čitatelja. Umjesto zanemarivanja učeničkih čitateljskih sklonosti, učitelj ih može iskoristiti u poticanju literarno-didaktičke komunikacije. S estetskog je gledišta stihovana priča umjetnički zrela, sa zanimljivim primjerima jezične interakcije, što nudi mogućnost uključivanja učenika u promatranje zanimljive uporabe jezika. S etičkog je gledišta slikovnica veoma pozitivna i poticajna jer svojim sadržajem može pomoći djetetu u njegovu razvoju. Riječka pjesnikinja u potrazi za literarnim nadvladavanjem straha i nemira bira humanističko rješenje nade i ljubavi. Kako bi školski odgoj morao ponuditi okvire za ljudske vrijednosti, horizont značenja izražen biblijskim izvorima može osmisliti životni plan na čijem se putu nalazi dijete uz pomoć roditelja i odgajatelja.

Uz metodičko načelo suvremenosti i zavičajnosti, slikovnica *Ja se mraka ne bojim* može smanjiti jaz između školskog programa i životne stvarnosti. Njezina primjena može se pozitivno odraziti na učenička postignuća i usvajanje znanja u nastavi: bliskošću i primjerenošću njezina sadržaja učenicima se pruža prigoda za jezično izražavanje, što pridonosi stjecanju jezično-komunikacijskih kompetencija i otvorenosti nastavnoga procesa.

Rezultati provedenog empirijskog istraživanja u riječkim osnovnim školama potvrđuju utemeljenost navedenih teorijskih promišljanja. Stihovana uspavanka *Ja se mraka ne bojim* specifična je slikovnica poetskog i spoznajnog tipa (objedinjuje obje vrste) na tragu multimedijskih slikovnica, što odgovara duhu modernog vremena i potrebama današnjih malih čitatelja.

2011./2012. planira realizaciju igrokaza Ljubice Kolarić-Dumić *Poštara svetog Nikole*, koji je objavljen u *Malom koncilu*. Uglazbljena *Pjesma o zmajevima* zbora „Tratinčice“ našla se u programu Dječjega festivala u zagrebačkoj dvorani Lisinski u studenom 2010. godine. Stihovana slikovnica *Ja se mraka ne bojim* dospjela je čak i u enigmatske krugove: hrvatska zagonetačka revija „Kvizorama“ u broju 958 (kolovoz 2010.) posvetila je završnu skandi križaljku na svojim koricama popularnoj dječjoj slikovnici, anagramski se poigravši naslovom – *Maskira' nam je boje!*

Predmetno-tematskim i izraznim planom ispunjava sve odgojno-obrazovne funkcije, dok aktualnošću sadržaja i humanom porukom pridonosi razvoju karakternih osobina mladog čitatelja, što je usklađeno s novim promišljanjima o nastavi početnoga čitanja, kao i nastavi lektire u nižim razredima osnovne škole. Suvremeni metodički modeli upozoravaju na važnost načela zavičajnosti i suvremenosti pri odabiru lektirnih naslova, pa stoga slikovnica poetskoga tipa *Ja se mraka ne bojim* Ljubice Kolarić-Dumić može poslužiti kao poticajan lingvometodički predložak kako u funkciji razvoja rane pismenosti tako i u funkciji estetskoga sazrijevanja malih čitatelja.

Izvori:

1. Kolarić-Dumić, Lj. (1995), *Stazama jutra*, Rijeka: Hrvatsko filološko društvo.
2. Kolarić-Dumić, Lj. (1997), *Uz baku je raslo moje djetinjstvo*, Zagreb: Srijemski Hrvat.
3. Kolarić-Dumić, Lj. (1999), *S vjetrom kroz godinu*, Rijeka: Adamić.
4. Kolarić-Dumić, Lj. (2005), *Izašli iz priče*, Rijeka: Adamić.
5. Kolarić-Dumić, Lj. (2006), *Igrajmo se radosti*, Subotica: NIU *Hrvatska riječ*.
6. Kolarić-Dumić, Lj. (2008), *Ja se mraka ne bojim*, Rijeka: Adamić.
7. Kolarić-Dumić, Lj. (2010), *Uz baku je raslo moje djetinjstvo*, drugo izmijenjeno izdanje, Rijeka: Adamić.

Literatura:

1. Banaš, L.V. (1991), *Estetska komunikacija s književnoumjetničkim tekstom*, Zagreb: Školske novine.
2. Barac, A. (1968), *Književnost Istre i Hrvatskog primorja*, Zagreb-Rijeka: Matica hrvatska.
3. Bežen, A. (2008), *Metodika, znanost o poučavanju nastavnog predmeta*, Zagreb: Profil.
4. Borg, S. (2003), *Teacher Cognition in Language Teaching: A Review of Research on What Language Teachers Think, Know, Believe and Do*, Language Teaching, 36:81-109, Cambridge University Press.
5. Chalkiadaki, A. (2009), *Fun and Effectiveness in the School Class*, Odgojne znanosti, br. 17., str., 87-102., Zagreb: Učiteljski fakultet.
6. Crnković, M. (1987), *Sto lica priče*, Zagreb: Školska knjiga.
7. Diklić, Z., Rosandić, D., Šabić, G. (1990), *Dozivi i odzivi lirske pjesme: metodički priručnik za razrednu nastavu*, Zagreb: PKZ, Zavod za unapređivanje odgoja i obrazovanja Hrvatske.
8. Eco, U. (1979). *The Role of the Reader. Explorations in the Semiotics of Texts*, Bloomington and London, Indiana Univesity Press.
9. Grupa autora.(2004), *Književnost i odgoj*, Zbornik, priredila Ranka Javor, Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

10. Grupa autora. (2007), *Komunikacija u nastavi hrvatskoga jezika – Suvremeni pristupi poučavanju u osnovnim i srednjim školama*, Zbornik, ur. Marijana Češi, Mirela Barbaroša Šikić, Zagreb: Naklada Slap.
11. Grupa autora. (2008), *Kakva je knjiga slikovnica*, Zbornik, Zagreb: Knjižnice grada.
12. Hunt, P. (1994), *An Introduction to Children's Literature*. Oxford: Opus-Oxford University Press.
13. Lesnik-Oberstein, K. (1994), *Children's Literature: Criticism and the Fictional Child*, Oxford: Oxford University Press.
14. Milić, K., Pintarić, A. (2009), *Pjesme Ljubice Kolarić-Dumić, teorijska i metodička interpretacija*, *Život i škola*, 21, str. 58.-72., Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski i Učiteljski fakultet.
15. Ninčević, M. (2009), *Izgradnja adolescentskog identiteta u današnje vrijeme*, *Odgojne znanosti*, Vol 1, br. 1 (17), str. 117.-140., Zagreb: Učiteljski fakultet.
16. Peleš, G. (1999), *Tumačenje romana*, Zagreb: Artresor.
17. Pintarić, A. (2008), *Umjetničke bajke – teorija, pregled i interpretacija*, Osijek: Matica hrvatska.
18. Radičević, B., Šulentić Begić, J. (2010), *Pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole*.
19. *Život i škola*, br. 24, god. 56., str. 243. – 252., Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski i Učiteljski fakultet.
20. Rojko, P. (2005), *HNOS za glazbenu nastavu*, Zagreb: Tonovi, 45/46, 5.-16.
21. Rosandić, D. (2005), *Metodika književnoga odgoja*, Zagreb: Školska knjiga.
22. Šabić, G. (1983), *Lirska poezija u razrednoj nastavi*, Zagreb: Školska knjiga.
23. Tomašević Dančević, M. (2001), *Djeca i okoliš: komunikacija likovnim/vizualnim i stranim jezikom*, *Vizualna kultura i likovno obrazovanje*, str. 213-226., Zagreb: Hrvatsko vijeće međunarodnog društva za obrazovanje putem umjetnosti.
24. Visinko, K. (2000), *Slikovnica u životu čovjeka*, *Život i škola*, br. 4, str. 41-48., Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski i Učiteljski fakultet.
25. Visinko, K. (2005), *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*, Zagreb: Školska knjiga.
26. Vulić, S. (2008), *Od Srijema do Zagreba i Rijeke*, *Hrvatski sjever*, 13(1-4), str. 41.-46., Čakovec: Matica hrvatska.
27. Zalar, I. (2008), *Antologija hrvatske dječje poezije*, Drugo izdanje, Zagreb: Školska knjiga.

Possibilities of Integrating Picture Books into Teaching Mother Tongue

Abstract: In her picture-book *I am not Afraid of the Dark*, Ljubica Kolarić-Dumić, an author from Rijeka, has offered a unique attempt at confronting fear and the feeling of powerlessness. Inspired by the adequate aesthetic range and humane message of a somewhat atypical lullaby in verse, the author analyses the possibility of using such literary form in early reading and writing instruction in lower elementary school grades, especially within the framework of interpretative reading. In addition to introducing the opus of Ljubica Kolarić-Dumić, the theoretical part of the paper discusses the issues of reading, literary

communication in teaching, whereas the empirical part presents the conceptual foundation of examining children's perception of the picture book *I am not Afraid of the Dark*. The research has been conducted in seven counties – in 9 urban and 7 suburban schools, and it included 986 pupils of the first four grades. The results obtained have demonstrated that the story had a fulfilling effect and provided guidelines for overcoming negative experience. A poetic picture book by Ljubica Kolarić-Dumić offers itself as a stimulating linguistic and methodical template not only for the development of early literacy, but also for the aesthetic development in young readers.

Keywords: picture book, communicative competencies, Ljubica Kolarić-Dumić, literary communication, correlation-integration approach.

Intergrative Möglichkeiten des Bilderbuches im Muttersprachunterricht

Zusammenfassung: Die Schriftstellerin aus Rijeka Ljubica Kolarić-Dumić hat in ihrem Bilderbuch *Ja se mraka ne bojim* (Ich habe keine Angst vor der Dunkelheit) einen besonderen Versuch ausgearbeitet, um die Angst und die Hilflosigkeit zu überwinden. Angeregt durch einen entsprechenden ästhetischen Bereich und die humane Botschaft des atypischen Schlafliedes in Versen hinterfragt der Autor des Textes die Möglichkeiten seiner Nutzung im frühen Lese- und Schreibunterricht in den unteren Grundschulklassen, besonders im Rahmen der interpretativen Lektüre. Neben der Präsentation der Werke von Ljubica Kolarić-Dumić wird im theoretischen Teil das Problem des Lesens und der literarischen Kommunikation im Unterricht erörtert. Im empirischen Teil werden die konzeptuellen Grundlagen der Studie der Schülerrezeption vom Bilderbuch *Ja se mraka ne bojim* dargestellt. Die Studie wurde in sieben Gespanschaften durchgeführt – in 9 Stadt- und 7 Vorstadt-Grundschulen, es nahmen 986 Grundschüler teil. Die erhaltenen Ergebnisse zeigen, dass die Geschichte eine stimulierende Wirkung hat und Hinweise darauf gibt, wie man unangenehme Erfahrungen überwinden kann. Das Bilderbuch der poetischen Art von Ljubica Kolarić-Dumić ist eine ermutigende linguistisch-methodische Vorlage nicht nur in der Funktion der Entwicklung von frühen Lesefähigkeiten, sondern auch in der ästhetischen Reifung der kleinen Leser.

Schlüsselbegriffe: Bilderbuch, Kommunikationskompetenz, Ljubica Kolarić-Dumić, literarische Kommunikation, korrelativ-integrativer Ansatz.